

ULUSLARARASI
ÜSKÜDAR
SEMPOZYUMU
VIII

21-23 Kasım 2014

B İ L D İ R İ L E R

C İ L T I

EDİTÖRLER

DR. COŞKUN YILMAZ

DOÇ. DR. CENGİZ TOMAR

DR. UĞUR DEMİR

ULUSLARARASI ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU VIII

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Âkif Aydın / Dr. Coşkun Yılmaz
Prof. Dr. Mehmet İpşirli / Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili
Prof. Dr. Erhan Afyoncu / Prof. Dr. Mustafa S. Küçükaşcı
Prof. Dr. Halis Yunus Ersöz

İmla ve Tashih

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Karataş

Fotoğraf

Üsküdar Belediyesi / SMEY
Kenan Koca / A. Bilal Arslan / A. Fatih Yılmaz
M. Esat Coşkun / Tebliğ Sahipleri

Tasarım

SMEY

Grafik Uygulama

Ender Boztürk

Renk Ayrımı

Bülent Avnamak

Baskı Cilt

Dörtbudak Yayınları
Mecidiyeköy Mah. Kervangeçmez Sk. İnci Apt. Şişli/İst.

İstanbul 2015

ISBN 978-605-84934-9-0 (Tk)

ISBN 978-605-9719-00-1 (1.c)

Telif Hakları Üsküdar Belediyesi'ne aittir.

ÜSKÜDAR BELEDİYESİ

Mimar Sinan Mah. Hakimiyet-i Milliye Cad. No: 35 Üsküdar/İstanbul

Tel. +90 (216) 531 30 00 • +90 (216) 531 31 03

www.uskudar.bel.tr

ÜSKÜDAR'DA AVRUPALI BİR DİPLOMAT: AVUSTURYA ELÇİSİ VİRMONDT KONTU DAMIAN HUGO'NUN 1719'DA AĞIRLANMASI

DR. UĞUR DEMİR¹

Marmara Üniversitesi

Üsküdar, Türk hâkimiyetine geçtiği dönemden itibaren önemli diplomatik görüşmelere ve elçi karşılamlarına ev sahipliği yaptı. Özellikle doğudan gelen elçiler önce Üsküdar'da ağırlanır ve burada birkaç gün bekletilirdi. 18. yüzyılın hemen başından itibaren Üsküdar'da elçilerin ağırlandığı mekânlardan biri olarak Amcazâde Hüseyin Paşa Yalısı ön plana çıkmaya başladı.² Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa'nın Amcazâde Yalısı'ndaki bir ziyafet vesilesiyle İran Elçisi Murtaza Kulu Han'a söylediği, "elçilere arz-ı şevket olunmak lâzım ve mühimm olmağın belde-i İsfahan'da Çârbâğ nâm gülzârınız var ise, bizim dahi Hisâr gibi câ-yı behişt-âsâmız vardır"³ sözleri yalının İstanbul Boğazı'nın güzelliğiyle misafirlerini büyülemek için eşsiz bir mekân olduğunu göstermektedir.

Amcazâde Yalısı'nda ağırlanan diplomatlardan biri de Avusturya Büyük Elçisi Virmondnt Kontu Damian Hugo'dur.⁴ Virmondnt Kontu, Pasarofça Antlaşması'nın tasdikli nüshasını teslim etmek üzere 17 Ramazan 1131/3 Ağustos 1719'da Küçükçekmece'den İstanbul'a giriş yaptı ve bu münasebetle elçiye mutantan bir karşılama töreni icra edildi.⁵ Elçi, 19 Ramazan 1131/5 Ağustos 1719'da Sadrazam Nevşehirli İbrahim Paşa tarafından kabul edildi.⁶ 22 Ramazan 1131/8 Ağustos 1719'da ise Divân-ı Hümâyûn'a geldi. Ramazan ayı olmasına rağmen yalnızca Hugo'ya Divân'da ziyafet verildi ve ardından da III. Ahmed'in huzuruna çıkartıldı.⁷ Avusturya Elçisi onuruna asıl ziyafet ise Ramazan ayından sonra verildi. Bu minvalde ilk olarak 19 Şevval 1131/4 Eylül 1719'da Sadrazam İbrahim Paşa tarafından Vidos Bahçesi'nde⁸ verilen ziyafete Hugo da davet edildi.⁹

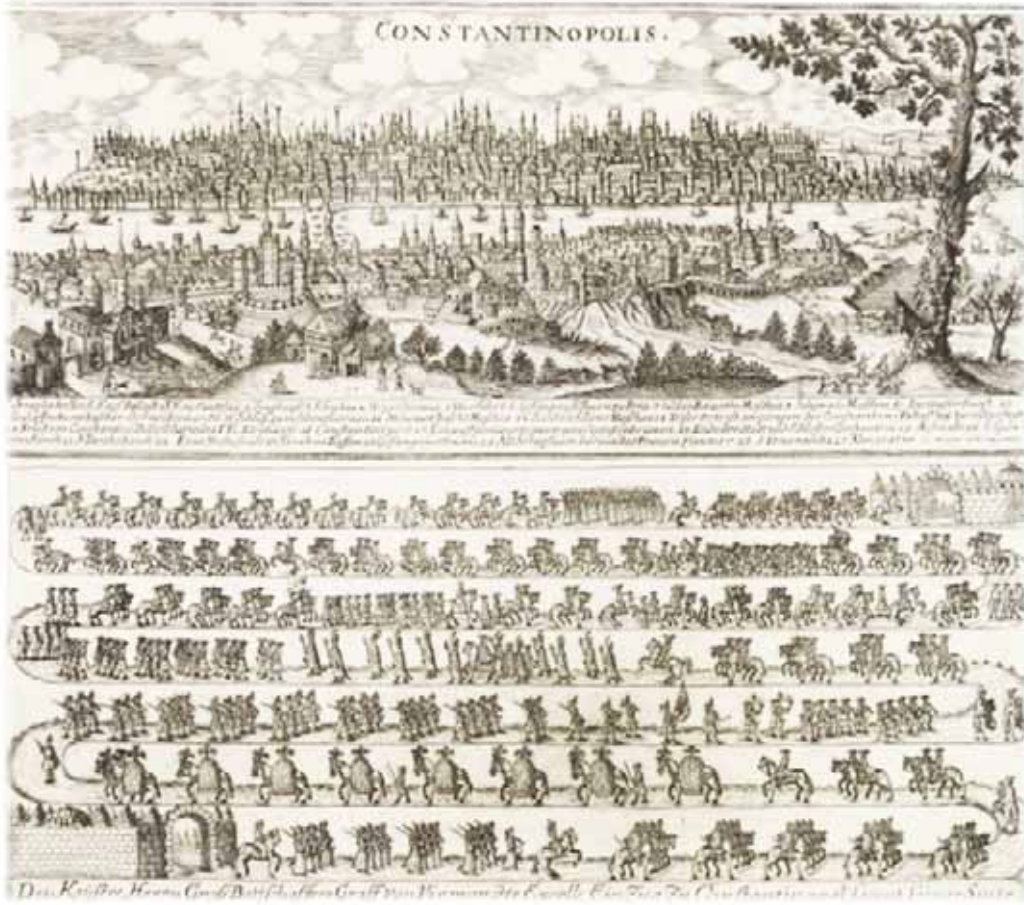
Avusturya elçilik
heyetinin 3
Ağustos 1719'da
İstanbul'a girişi

Bizzat Hugo adına ilk resmî ziyafet ise Üsküdar'da Amcazâde Hüseyin Paşa Yalısı'nda 4 Zilkade 1131/18 Eylül 1719'da verildi. Yalıda verilecek ziyafet için iki gün öncesinden hazırlıklar başlatıldı. Bu minvalde deniz üzerinde inşa edilen büyük kasır, hemen yanındaki küçük oda ve daha dışarıdaki sofa ile etrafındaki odalar mehterhâne-i hayme¹⁰ tarafından döşendi. Ziyafetten bir gün önce de sadaret kethüdası gelerek köşkteki fiskiyenin etrafına meyve sepetleri dizdirdi. Kasrın üç sofasını da çiçeklerle süsletti ve iki gün içinde yalıdaki hazırlıklar tamamlandı.¹¹

4 Zilkade 1131/18 Eylül 1719 tarihi geldiğinde Hazine Dar Çiftliği'nde bekleyen Hugo ve elçilik mensuplarını¹² Defterdar İskelesi'ne getirmek üzere sabahın erken saatlerinde atlar gönderildi. Buna mukabil Hugo ve elçilikteki diğer asiller iskeleye kendi atları ile geldiler.¹³

Avusturya elçisi ve maiyetini iskelede defterdar karşıladı. Virmond't Kontu, defterdarın yedi çifte kayığına, diğerleri ise hazırlanan başka kayıklara bindirilerek Sadrazam İbrahim Paşa'nın Beşiktaş'taki yalısına getirildiler.

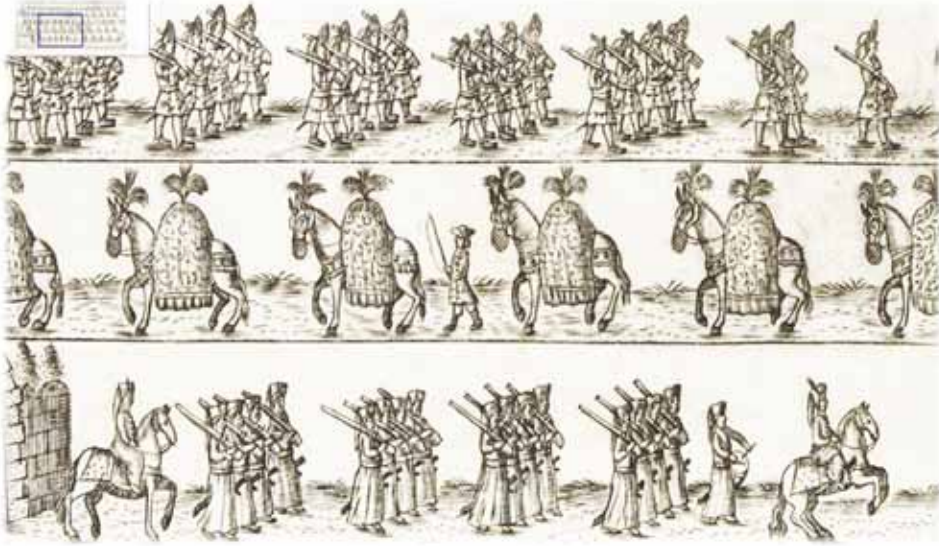
İbrahim Paşa'nın yalısına getirilen Kont, sadrazam tarafından gizlice görüşmek üzere içeri davet edildi ve bu vesileyle elçi ile birlikte dokuz beyzâde, sırkatibi, Avusturya

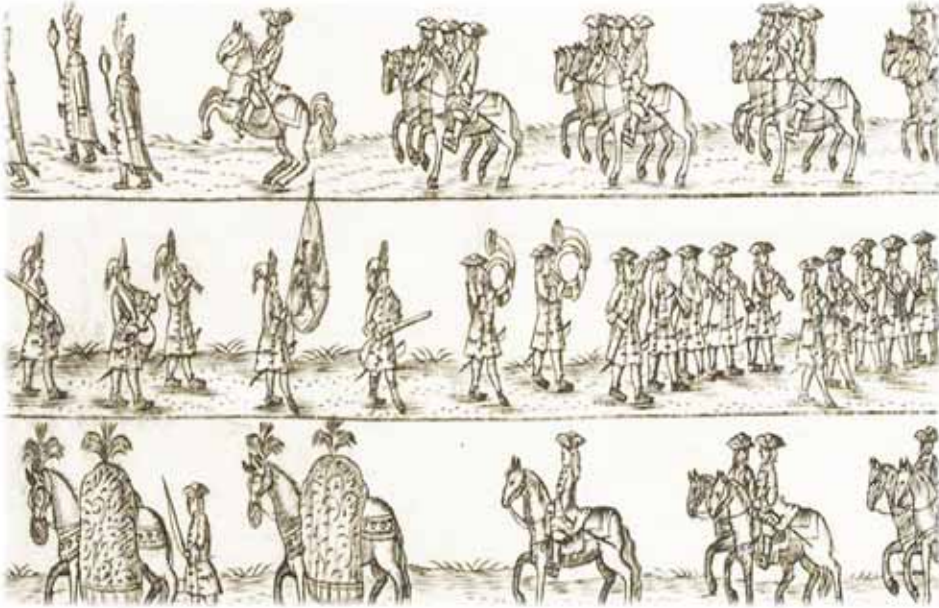
Avusturya elçilik heyetinin İstanbul'a girişi ve üstte İstanbul'un genel görünümü

tercümanı ve Divân-ı hümayûn tercümanı yalya nakledildiler. Diğer elçilik mensupları ise yalı önünde bekleyen derya kaptanlarından İzmirli Derviş Ağazâde İsmail Paşa'nın gemisine götürüldüler. Hugo ile İbrahim Paşa'nın Beşiktaş'taki görüşmesi bittikten sonra Avusturya elçisi de kayığa bindirilerek Boğaz'da kendisini bekleyen gemiye nakledildi.¹⁴ Bu arada gemi baştanbaşa rengârenk bayraklarla süslenmişti. Elçinin nakledilmesi esnasında çeşitli gösteriler tertip edildi ve top atışları yapıldı.

Hugo, sadrazamdan önce Beşiktaş'tan ayrıldı zira Üsküdar'a sadrazamdan evvel geçerek Amcazâde Yalısı'nda İbrahim Paşa'yı karşılaması gerekiyordu fakat Boğaz havası sürprizlerle doluydu. İstanbul Boğazı'nda sonbaharın şiddetli rüzgârları başlamıştı ve bundan Vinkont Kontu da nasibini aldı. Çünkü rüzgâr sebebiyle Hugo'yu İstanbul Boğazı'nda gezdirmek üzere yola koyulan çekdiri dalgalar üzerinde rotasından saparak sürüklenmeye başladı ve elçinin Boğaz sefası zorlu bir yolculuğa döndü.

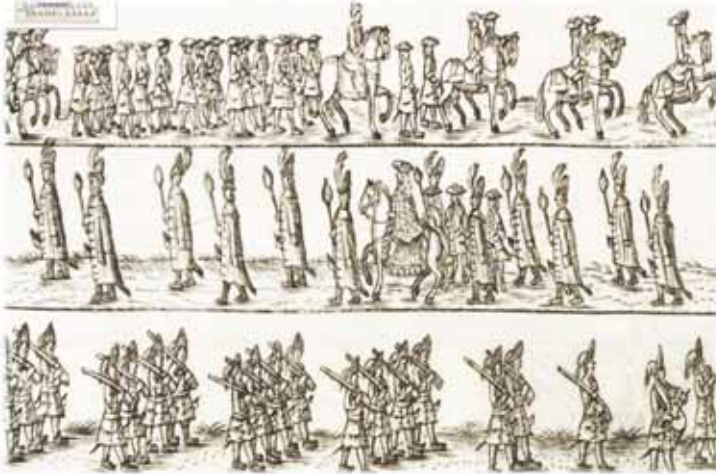
Yeniçeriler ve Avusturya tüfeklileri (Gravürden ayrıntı)

Avusturya askerî bandosu ve getirilen hediyeler

Hugo, rüzgâr ve Boğaz'ın dalgaları ile boğuşurken tam bir saate yakın zaman geçmiş, diğer Avusturya elçilik heyeti ise çoktan Amcazâde Yalısı'na vasil olmuştu. Elçiden bir saat sonra Beşiktaş'tan ayrılan Sadrazam İbrahim Paşa dahi Virmond Kontu'ndan önce Üsküdar'a geçmişti.

Sadrazam, Hugo'yu beklemeden Amcazâde Yalısı'na çıktı ve bu vesileyle "alkış"¹⁵ me-rasimi icra edildi. İbrahim Paşa daha sonra yalının köşk bölümüne geçti ve bu arada

Elçi Virmont
Kontu Damian
Hugo (ortada at
üstünde)

kasırda daha önce hazırlanmış olan meyve sepetlerinden bazılarını hediye olarak III. Ahmed'e gönderdi.

Hugo ise hâlâ Boğaz'ın dalgaları ile boğuşuyordu. Bunun üzerine ziyafetin daha fazla gecikmemesi adına sadrazam, elçiyi taşıyan geminin bulunarak Hugo'nun başka bir vasıta ile Üsküdar'a getirilmesini emretti. İbrahim Paşa'nın emri üzerine dalgalarla daha rahat baş edebilecek yedi çifteli kayık elçiyi getirmek üzere gönderildi. Görevliler

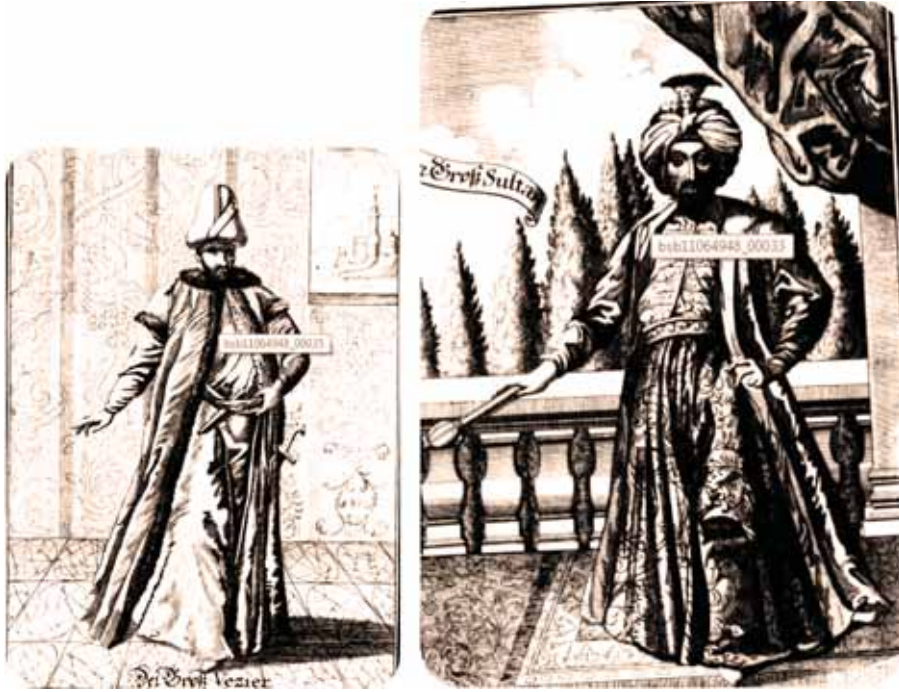

Avusturya Elçisi
Virmond Kontu
Damian Hugo

dalgalar tarafından sürüklenen Hugo'yu taşıyan gemiyi Bebek Bahçesi önlerinde yakaladılar. Elçi yedi çifteli kayığa nakledilerek salimen Amcazâde Yalısı'na getirildi ve sadrazamı beklemek üzere kasırda daha önce kendisi için hazırlanan iskemleye oturuldu.¹⁶

Elçinin kasra geçmesinden sonra İbrahim Paşa da buraya geldi. Hugo, sadrazamı ayakta karşıladı ve bu vesileyle selâmlama töreni icra edildi. İbrahim Paşa da kendisine tahsis edilen yere oturduktan sonra tatlı ve kahve ikramı başladı. Ardından vakit kaybedilmeden yalının köşkünde yemeğe geçildi. Zira elçinin gecikmesi sebebiyle daha önceden planlanan zamanın gerisinde kalınmıştı. Yemek için siniler hazırlandı. Elçi, sadrazam için hazırlanan sini de yemek yiyecekti. Bu sebeple siniye Hugo için altın bir kaşık, çatal ve bıçak konuldu. Avusturya elçilik kâtibine göre bu özel bir muamele idi. Zira daha önce hiçbir elçilik mensubuna buna benzer bir hizmet sunulmamıştı.¹⁷

Sadrazamın sinisinde İbrahim Paşa'nın damadı Nişancı Mustafa Paşa, III. Ahmed'in başımamı Arapzâde Abdurrahman Efendi ile Reisülküttâb Üçanbarlı Mehmed Efendi de vardı ve bunlar sadrazamın sol tarafında oturdular. Diğer sofralara ise defter emini, başmuhasebeci, Haremeyn muhasebecisi, matbah emini, arpa emini, Darphâne emini, İstanbul Baruthâne nâzırı, silahdar kâtibi, Tersane emini, Kapıkethüdalarından Mehter Yusuf Ağa, sâbık silahdar ağası Mehmed Ağa ve ordu kadısı Feyzullah Efendi oturuldu. Hugo ise sadrazamın sağ tarafına oturuldu ve yaslanması için de bir yastık

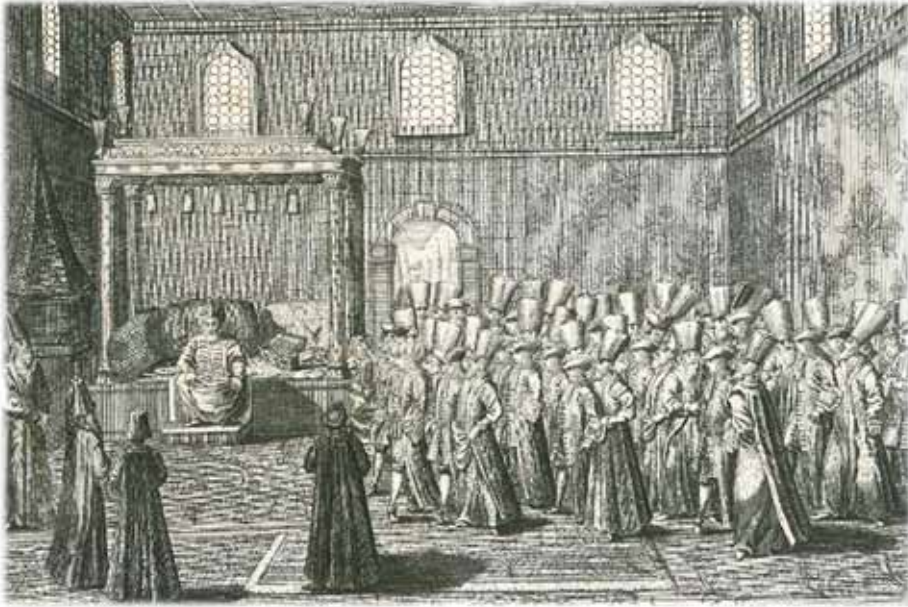

Kâtib Drisch'in günlüğündeki III. Ahmed (sağda) ve Sadrazam İbrahim Paşa'nın gravürleri

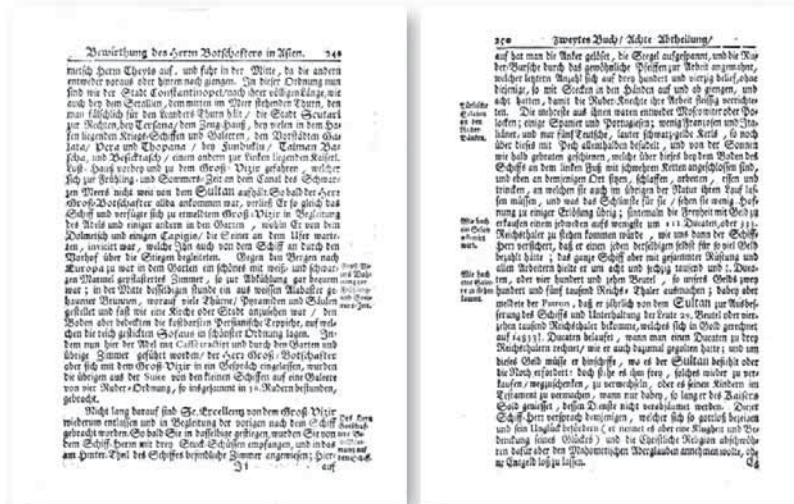
getirildi zira elçinin oturması için iskemle konmamıştı.¹⁸ Bu, herhalde elçiye büyük bir eziyet olmalıydı.

Avusturya elçilik heyetindeki asilzâdeler için ise köşkün haricindeki bahçenin karşısındaki sofada sofralar hazırlandı ve buraya oturmaları için iskemleler yerleştirildi. Diğer elçilik mensupları için ise deniz kenarında beş, altı adet sofra kuruldu.¹⁹ Avusturya elçilik kâtibi Gerhard Cornelius'un kayıtlarına göre ziyafet için Alman ve Türk yemekleri hazırlanmıştı ve kâtip şikâyetçi olmadığına göre yemekler beğenilmiş olmalıydı. Ancak şu kesindir ki etraftaki çiçek sepetlerinden gelen gönül açıcı kokular ve çeşmeden sanatkârane fişkırtulan sular Avusturya elçilik heyetinin hoşuna gitti. Zira Cornelius, günlüğünde bu vesileyle çiçeklerden tam bir sayfa bahseder ve çeşmeyi de övmekten kendini alamaz.²⁰

Yemek bittikten sonra köşkün iç tarafında sağ tarafındaki sofada on üç hanende hünerlerini sergilediler. Hanendelere 8 neyzen, 4 tanburî, 2 santurî, 3 kemanî, 1 düdükçü, 1 çenk, 2 meşkulî olmak üzere toplam 23 müzisyen eşlik etti.²¹ Vak'anüvis Raşid'in ifadesiyle, "Bu kadar saz u mutribân-ı hem-âvâz vâkı'â bir gûne zemzeme-i sâz ve terâne-perdâz oldular ki, yek-âhengî-i nağmelerin her kim gûş etdiyse istiğrâb ve Elçi-i mezbûru hayret istî'âb eyledi."²² Elçilik kâtibi Gerhard Cornelius icra edilen Türk müziğinin hiç de rahatsızlık verici olmadığını kaydeder.²³ Bu da müziğin evrenselliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Hugo'nun III. Ahmed tarafından Arz Odası'nda kabulü

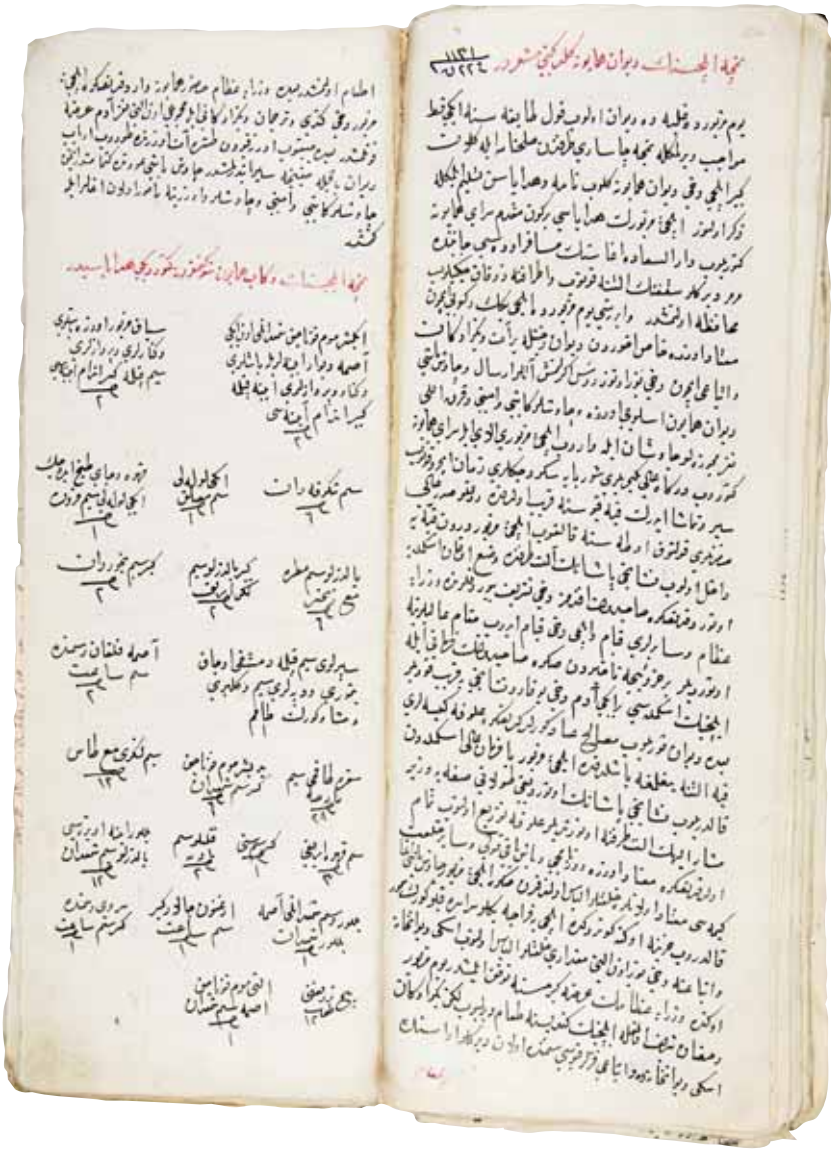
Avusturya Elçilik Kâtibi Drisch'in günlüğündeki Üsküdar'daki ağırlamayla ilgili bölümden iki sayfa

Müzik faslı devam ederken Sadrazam İbrahim Paşa, Boğaz'da uçuşan kuşlara tüfekte nişan aldı ve bir martıyı da vurdu. Hugo da şevke gelerek eline tüfek aldı ve nişan alır gibi yaptı fakat silahı ateşlemedi. Bu arada sadrazamın üzerindeki mücevherler elçinin dikkatini çekti ve bunu da İbrahim Paşa'ya ifade etti.²⁴ Musiki faslı bittikten sonra sıra ciride geldi. İç ağaları, nakkare sesleri eşliğinde hünerlerini sergilediler. Cirit gösterisinden sonra meydana pehlivanlar çıktı. Her ne kadar elçilik kâtibi Cornelius, bu gösteriyi biraz müstehcen bulsa da pehlivanların izlemeye gelenlerin büyük bir izdihama sebep

Teşrifatçıbaşı Selman Efendi'nin Avusturya elçilik heyetinin kabulü ve Üsküdar'da ağırılanması anlatıldığı teşrifat defterinin ilk sayfaları

olduklarını ve kendilerinin kalabalık sebebiyle zor anlar yaşadıklarını da kaydetmekten kendini alamamıştır. Kalabalığın sebebi ziyafetin herkese açık olmasıydı. Cornelius, güreşçilerin gösterilerini şu şekilde anlatır: “Tatlı suların bulunduğu kanalın sonunda bulunan bir başka eğlence köşkünde, bazıları öylesine kuvvetli ve cesurdu ki, üç, dört, beş, hatta yedi ve sekiz kişiyi sırtında taşıyabili. Bu şekilde başta zikredilmiş olan ağalar arasında biri vardı ki, kuvvetli, uzun boylu ve yakışıklı biri olmasıyla birlikte sadece bir eli vardı. Buna rağmen sahip olduğu tek sağ eliyle beş rakibini yere serdi. Bunu yaparken diğer kolunun ucunu, rakibi yeterince dikkat etmediğinde, büyük bir hünerle kispetine sokuyor veya bacaklarının arasına daldırıyor ve böylece avantajlı bir biçimde vücuduna yapıyor, rakibini daha üzerine gelirken yere seriyordu. En kuvvetlileri olarak görülen ve yeniçeri ağasının köşkünde beher yedi rakibi alt etmiş olan daha iki kişi, özel bir müsabaka için birbirlerine rakip oldular. Aralarından hangisinin galip

Teşrifatçbaşı Selman Efendi'nin Avusturya elçilik heyetinin kabulü ve Üsküdar'da ağırlanması anlatığı teşrifat defterinden sayfalar

olduğu hep ihtilaf konusuydu. Bunlardan biri zayıf, diğeri kısa boyluydu, ikisi de kara yüzlüydü ve bacakları kuvvetliydi. Müsabakanın başlangıcını ve hazırlıkları izlemek gülünecek bir şeydi. Bilhassa pehlivanların verdikleri pozlar: önce birisi yalnız başına çıkıyor, bedenini sağ sola sallıyor, sağ elinizi omzuna koyuyor ve sol elini sağ kolunun altına koyup tutunuyordu. Bu haldeyken sert adımlar atan bir at gibi -Türkler de umumî sokaklarda genellikle öyle yürür- ancak ayaklarını adım atarken yere hep yan basarak yürüyordu. Bunun nedeni, sadrazam ve sair elit misafirlere sırtını dönmemektir. Bahsi geçen sadrazam önüne geldiğinde, bir dizi ve sağ elini toprağa değdirerek onu hürmetle selamlıyordu. Sonra yeri öperek alınıp da yere değdiriyor, bunun üzerine

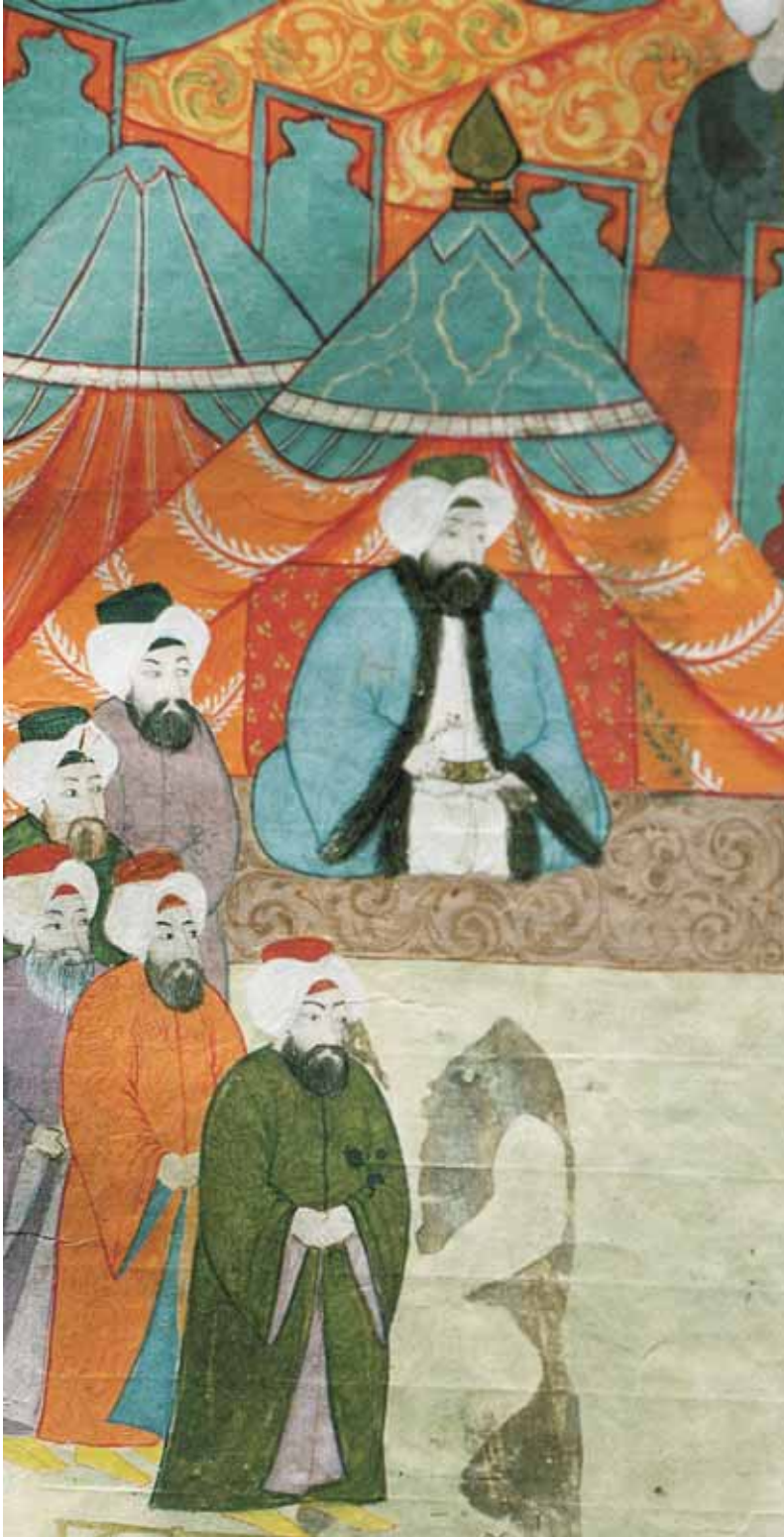
Teşrifatçıbaşı Selman Efendi'nin Avusturya elçilik heyetinin kabulü ve Üsküdar'da ağırlanması anlatıldığı teşrifat defterinin son sayfaları

havada uçuşuyordu. Sonra yer değiştirip ve sanki kaybettikleri bir şeyi arıyormuş veya güreşmek için en uygun yere bakıyormuş gibi davranıyorlardı. Son olarak daire çizerek yürüyor, parmaklarından yağı çim veya kum ile alıyorlardı, baştan aşağıya rakibini süzüyor, saldırmak için en uygun zayıf noktayı tespit etmeye çalışıyorlardı. Artık ya güreş başlıyor veya bu şekildeki davranışlar tekrarlanıyordu. Müsabaka sona erdiğinde sadrazamı hürmetle selamlıyorlar, ardından birbirlerine selam veriyorlardı. Son olarak izleyicilere selam verip bu müsabakanın yalnızca seyircilere bir eğlence olduğunu göstermiş oluyorlardı. Yenilen pehlivanın teselli olarak hazinedarbaşı veya sadrazamın hazinedarından bir Rhein guldeni veya çeyrek duka alıyor ve çekiliyordu. Ancak galip bunun iki katını alıyordu. Ve her galibiyetinde bu tekrarlanıyordu. Bu arada sadrazam, ya disiplini göstermek ya da rakibine galip gelen pehlivanın cesaretini takdir mahiyetinde ödülü biraz artırıyor. Ancak bu ödülü alır almaz etrafı dilsizler, deliler, cüceler, çavuşlar, efendiler ve yazarlar tarafından sarıldı, yaptıkları iltifatlarla pehlivana ödülünden neredeyse hiçbir şey kalmadı.²⁵ Pehlivanlardan sonra ise hokkabazlar hünerlerini

sergilediler. Hokkabazların ustalıkları Avusturya elçilik heyetini dahi şaşkına çevirdi. Kâtib Cornelius'un anlatımıyla, "Ardından hokkabazlar ve kâğıt numaracıları geldi. Onlardan biri çuvaldan o kadar hızlı bir biçimde bir yumurta çıkardı ki, o bu sürati sayesinde diğerinin ustası olmalıydı. Sonra biri burnuna sanki demir halka geçirir gibi yapıp ucundaki zincirle kendisini etrafta dolaştırdı. Bir başkası iki ateş topunu çıplak sırtından aşağıya yuvarlattı, sonra onu ağzına sokmaya çalıştığında bıyığını üzerine örttü; etraftaki insanlar buna güldüler. Bir başkası da dört ipe tutturulmuş bir kâse ile belirdi ve bunun üzerinde başı üzerinde çok defa çevirdiği dört çay fincanının evvela bir tahta tabağa koyup yerleştirdi. Son olarak sanatını daha da iyi sergileyebilmek için bir sandalye gösterisi yaptı".²⁶

Hokkabazlardan sonra sıra Anadolu ve Rumeli Hisarlarından top atışlarına geldi. Bu vesile ile hisarlardan Karadeniz tarafına doğru olmak üzere üç defa sektirme top atışı yapıldı. Top gösterisinden sonra tekrar hanendeler müzik icra ettiler.²⁷ Bu gösteriler seyircilerin o kadar ilgisini çekti ki İstanbul'un uzak yerlerinden gelen insanlar

Virmont Kontu
Damian Hugo'yu
Amcazade
Yalısı'nda
ağurlayan
Sadrazam
Neşehirli
Damad İbrahim
Paşa (Sûrnâme,
TSMK, nr. 3594,
vr. 36b).

şaşkınlıklarını farklı şekilde ifade ettiler. Elbette bundan istifade etmek isteyen fırsatçılar da eksik değildi. Avusturya elçilik kâtibinin kaydettiğine göre bu fırsatçılardan biri gösterilerden sonra halktan para toplamak istedi ancak kimse buna yanaşmadı.²⁸

Hanendelerin ikinci faslından sonra sıra nişan alma yarışına geldi. Bunun için denize testiler konuldu. İlk olarak Sadrazam İbrahim Paşa, birkaç defa tüfikle atış yaptı ve birkaç testi de kırdı. Sadrazamdan sonra yeniçeriler testilere nişan aldılar. Elçilik Kâtibi günlüğünde atış gösterilerini şu şekilde kaydeder: “Hokkabaz ve kâğıt numaracılarını müteakiben atıcılar (silahşorlar) sahne aldı ve izlendikleri tarzdan daha fazlasını hak ediyorlardı. Daha öncesinde küçük gemilerin tüm gemicileri, çok yaklaşmamaları gerektiği yönünde uyarıldı. Böylece suyun üzerinde dörtgen bir sal görüldü, bunun üzerinde deniz suyuyla dolu bir fiçı duruyordu. Bir kadırgadan 12 parça atış yapıldı da fiçı sağlam kaldı. Fıçının hemen üzerinden uçan güller suyun üzerinde komik zıplamalar gerçekleştirdi ve izleyiciler eğlendiler. Bu hedef daha sonra kıyıya çekildi ve sonra sadrazam tüfekleriyle üzerine nişan aldı ve beş fincanı beş atışta vurdu. Daha öncesinde de ateş etmeyi çok seven sadrazam, İstanbul'da bolca bulunan deniz kuşlarından birçoğunu gökyüzünden indirmişti. Sonra yeniçeriler, topçular veya humbaracılar çıktı ve sırasıyla atıcılıktaki hünerlerini sergilediler. Çoğunlukla hedefi vurdular, ancak birçoğu atıştan kaynaklanan tepmeyle altı adım geriye savrulup sırt üstü düştü. Ve çoğunun yaptığı gibi biri isabetli atış yaptığında her seferinde takdir manasında bir duka aldı. Tüm atıcılar hatta sadrazamın kendisi sevinç nidalarıyla eğlendiklerini gösterdiler. Hatta sonra hayrete düşülecek şekilde artık o denli ağır humbaraları yerleştirmeden bile vurabildi. Sözelimi tüfeği sadece göğsüne dayayarak yani havadayken sadece yukarı aşağı hareket ettirerek nişan alabiliyorlardı. En sonunda fincanların bulunduğu fiçı, aldığı yoğun ateşten ötürü neredeyse delik deşik oldu ama batmaktansa yoğun ateşten ötürü sanki havada kaldı ve tüm uğraşlara rağmen artık üzerine fincan yerleştirilememesine rağmen hedef olma görevini sürdürdü.”²⁹ Atış gösterilerinden sonra ikinci yemeği verildi. Yemeği müteakiben Hugo, asilzâdeler ve 30 elçilik mensubuna birer telli çekmeler(?) takıldı. Ardından da çekdiri paşasına, çekdiride görevli yeniçeri hasekisi ile Kapıcıbaşı Mehmed Ağa'ya, çorbacıya, Divân-ı Hümâyûn tercümanına ve Avusturya elçilik tercümanına hilatlar giydirildi. Hilatların giydirilmesini müteakip Hugo'ya gül penbe çuka kaplı samur kürk ihvan edildi. Bu vesileyle Sadrazam İbrahim Paşa ile elçi ayağa kalktılar ve daha sonra Virmond Kontu'na kürk giydirildi. Kürk faslından sonra da Hugo ve Avusturya elçilik mensupları tekrar gemiye bindirilerek Defterdar İskelesi'ne gönderildiler. Buna mukabil Üsküdar'daki eğlence henüz sona ermemişti.

Elçinin gitmesine rağmen Sadrazam İbrahim Paşa eğlencelerin devam etmesini istedi. Bu cümleden olarak hanendelerden birkaçını bizzat yanına getirtti ve onlardan bazı isteklerde bulundu. Ayrıca dağılmakta olan bazı görevlileri de geri çağırdı, eğlenceler

akşam karanlığına kadar sürdü. Teşrifatçıbaşı Selman Efendi'nin³⁰ ifadesiyle, "Bir ziyâfet olmuşdur ki eslâfını birkaç fersah geçmiştir".³¹

Hugo, 27 Nisan 1720'ye kadar İstanbul'da kaldı ve elçi adına başka ziyafetler de tertip edildi fakat en mutantanı Üsküdar'da Amcazâde Hüseyin Paşa Yalısı'nda verildi. Elçilik kâtibi Gerhard Cornelius'un günlüğü ve Teşrifatçıbaşı Selman Efendi'nin kayıtları sayesinde Üsküdar'daki ziyafetin bütün teferruatının günümüze kadar ulaşması ise büyük bir zenginliktir.

Dipnotlar

- 1 Almanca metinlerin tercümesinde yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Leyla Coşan ve Hüseyin Onur Ercan'a teşekkür ederim.
- 2 Amcazâde Hüseyin Paşa Yalısı'ndaki ziyafetlere dair bk. Murat Yıldız, "Türk Sivil Mimarisinin En Eski Yapılarından Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı'nın Tarihi Serüveni", *Türkiyat Mecmuası*, 2 (Bahar 2011), s. 407-413.
- 3 *Târîh-i Râşid ve Zeyli* (haz. Abdülkadir Özcan vd.), İstanbul 2013, II, 757-758.
- 4 Damian Hugo, 24.8.1666'da Rheingland'da Hertten sarayında doğdu. Dini sınıfa yönelik tahsil gördü. Daha sonra askeriyeye dâhil oldu. Pfalz-Neuburg Dükünün masraflarını kendisinin karşıladığı ve Çasar I. Leopold hizmetinde olmak için kurduğu orduya komutan tayin edildi. Daha sonra Mantna'ya vali olarak atandı. 1715'te Stralsund'a İsveç kralına elçi olarak tayin edildi. 1716'da Prusya'ya, bundan sonra Lehistan ve Macaristan'a gönderildi. Pasarofça Antlaşması'nın tasdiknâmesini teslim etmek üzere 17 Mayıs 1719'da Viyana'dan hareket etti, 31 Temmuz 1719'da İstanbul'a vasil oldu ve 3 Ağustos 1719'da bayrak açarak şehre giriş yaptı. Avusturya olağanüstü elçisi 8 Ağustos 1719'da III. Ahmed tarafından kabul edildi. Hugo, 27 Nisan 1720'de İstanbul'dan ayrıldı; 22 Mayıs'ta Belgrad ve nihayet 22 Temmuz 1720'de Viyana'ya ulaştı. 21 Nisan 1722'de Hermansstadt'da öldü. (Von Bertold Spuler, "Die Europäische Diplomatie in Konstantinople bis zum Frieden von Belgrad (1739)", *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, 1935, s. 229-235).
- 5 Törenin tafsilatı için bk. BOA, Sadaret Defterleri, nr. 347, s. 53-54.
- 6 BOA, Aynı Defter, s. 54-55.
- 7 Virmondt'un Divân-ı Hümâyûn'da ve Arz Odası'ndaki kabullerinin detayları için bk. BOA, Aynı Defter, s. 56-57.
- 8 Vidos Bahçesi hakkında bk. Muzaffer Erdoğan, "Osmanlı Devrinde İstanbul Bahçeleri", *Vakıflar Dergisi*, IV (Ankara 2006), s. 160.
- 9 Vidos Bahçesi'ndeki ziyafetin ayrıntıları için bk. BOA, Sadaret Defterleri, nr. 347, s. 59-60.
- 10 Mehterhâne-i hayme: Çadır ve döşeme yapılıp muhafaza olunduğu yer, çadır imalâthanesi hakkında kullanılan bir tâbirdir (bk. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Ankara 2004, II, 449).
- 11 BOA, Aynı Defter, s. 60.
- 12 Virmondt'un elçilik heyetinde elçilik kâtibi Gerhard Cornelius von den Drisch, iki doktor, eczacı, cerrah, tercümanlar listesinden dokuz talebe, elçilik mareşali, üç tercüman, on sekiz baron yanında müzisyenler, seyisler, borazanlar ve subaylar da bulunuyordu (Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, VII, 255-256). Kâtib Drisch, elçiliğin İstanbul'daki günlerine dair Latince bir rapor kaleme almış ve bu rapor daha sonra Almanca'ya tercüme edilmiştir (*Historische Nachricht von der Röm. Kayserl. Groß-Botschaft nach Constantinopel, welche auf allernädigsten Befehl Sr. Röm...., Nürnberg 1723*).

- 13 BOA, Aynı Defter, s. 60-61.
- 14 Sadrazam ile Hugo'nun İbrahim Paşa'nın Beşiktaş'taki yalısındaki görüşmelerinin tafsilatı için bk. BOA, Aynı Defter, s. 61. Avusturya elçilik kâtibi Gerhard Cornelius, çekdiriyi ve kürekçileri ayrıntılı bir şekilde tarif eder (s. 251-252).
- 15 Alkış: Osmanlı teşrifat geleneğinde, merasimlerde padişah ve vezirler için söylenen güzel sözlere verilen genel ad (Abdülkadir Özcan, "Alkış", *DİA*, II, 470-471).
- 16 Hugo'nun Boğaz'da yaşadığı sıkıntıya dair bk. BOA, Aynı Defter, s. 61-62. Ayrıca bk. *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, II, 1168.
- 17 *Historische Nachricht von der Röm. Kayserl. Groß-Botschafft nach Constantinopel*, s. 254.
- 18 BOA, Aynı Defter, s. 62.
- 19 BOA, Aynı Defter, s. 62.
- 20 *Historische Nachricht von der Röm. Kayserl. Groß-Botschafft nach Constantinopel*, s. 254-255.
- 21 BOA, Aynı Defter, s. 62.
- 22 *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, II, 1168.
- 23 *Historische Nachricht von der Röm. Kayserl. Groß-Botschafft nach Constantinopel*, s. 154.
- 24 BOA, Aynı Defter, s. 62-63.
- 25 *Historische Nachricht von der Röm. Kayserl. Groß-Botschafft nach Constantinopel*, s. 255.
- 26 *Historische Nachricht von der Röm. Kayserl. Groß-Botschafft nach Constantinopel*, s. 255.
- 27 BOA, Aynı Defter, s. 63.
- 28 *Historische Nachricht von der Röm. Kayserl. Groß-Botschafft nach Constantinopel*, s. 254-255.
- 29 *Historische Nachricht von der Röm. Kayserl. Groß-Botschafft nach Constantinopel*, s. 255-256.
- 30 1130-1137/1718-1724 yılları arasında teşrifatçıbaşılık yapan Selman Efendi hakkında bk. Filiz Karaca, *Tanzimat Dönemi ve Sonrasında Osmanlı Teşrifat Müessesesi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997, s. 73, 99.
- 31 Amcazâde Hüseyin Paşa Yalısı'nda Virmond Kontu adına verilen ziyafetin ayrıntıları için bk. BOA, Aynı Defter, s. 60-64. Ayrıca bk. *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, II, 1168; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme Tahlil ve Metin (1106-1133)1695-1721*), doktora tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2001, s. 908.